

«ТОДІ, КОЛИ П'ЯТЬ РОКІВ ПЕРЕЙДЕ...»

Інтерв'ю з письменником Костянтином Москальцем

Тетяна Дзюба: Як зазначаєте у своїх щоденниках, саме батько прищепив Вам любов до письма, до літератури, до гарного почерку, до шляхетності, до природи. Якби не було цих «батьківських джерел», якби не народились Ви сином письменника - чи обрали б той же шлях? У письменницьких династіях молодші часто «автономізуються», беручи псевдонім, Вам не спало на думку?

Костянтин Москалець: Історія не знає умовного способу. Я народився в тій родині, в якій народився, і міркувати, «а що було б, якби», нема сенсу. Мій батько, Вілій Москалець, дав мені дуже багато. Траплялося, що ми з ним сиділи цілими ночами, обговорюючи якийсь нещодавно опублікований роман, мій новий вірш або його нову повість. Я часто не погоджувався з ним, але ми ніколи не сварились. Ми разом, власними руками, будували нашу Келію - возили цеглу, мішали розчин. Разом блукали стежкою Франка у Нагуєвичах і разом оглядали гармати чернігівського Валу. Він був одним з моїх найкращих друзів, знав безліч поезій і пісень, чудово орієнтувався в сучасній літературі. Саме він відкрив мені твори Бітова і Солженіцина, Ремарка, Маркеса, багатьох інших. Батько дуже переживав за мене, тому що бахмацька літературна студія, якою наприкінці 70-х керував Володимир Кашка, знаходилась під пильним наглядом КДБ. Кашку регулярно викликали туди на співбесіди. «Що може дев'ятикласник Москалець знати про туя Гарсію Лорку?!» - питав його кадебіст. І якраз Кашка став моїм літературним «хрещеним батьком», відкривши цілий світ невідомої, переважно забороненої літератури. Він на той час навчався в московському літературному інституті, разом з Миколою Рябчуком і Грицьком Чубаєм, тож постійно привозив із сесії найрізноманітніший самвидав. Тому мої джерела були диверсифіковані від дитинства і говорити виключно про вплив батька не доводиться. Що ж до псевдонімів, то батько не був надто відомим письменником, аби його прізвище якимось чином могло впливати на мою самореалізацію. Хоча пару разів я таки брав псевдоніми (Володимир Драпей, Костянтин Матіїв), але це зумовлювалося публікацією в одному часописі кількох моїх текстів одразу.

Т.Д.: Будь-який митець детермінований, у сенсі, що не він обирає час і місце свого народження, суспільство. Національна закоріненість літератури не надто сприятливий фактор для міграцій. Ви здійснили спробу створити власну модель творчого буття, відгородившись від грішного світу у віддаленій Матіївці, анахоретом живучи серед поліської природи. Василь Стус свого часу писав, перебуваючи у «внутрішній еміграції», оскільки зовнішні обставини виключали жодну можливість літературної праці. Чи необхідні письменнику взагалі якісь особливі умови для творчості?

К.М.: Щодо відгородженості від грішного світу, то це не зовсім так, принаймні останніх п'ять років. У моєму випадку йдеться про двочастинний процес, схожий на дві фази подиху. Отже, 15 квітня кожного року я їду до своєї Келії, де залишаюся до Покрови, 14 жовтня. Там я головно ловлю рибу, ходжу медитувати до лісу, плекаю крихітний сад, город і квітник. А ще бесідную з гостями на різні розумні й дурні теми. Часом вирушаю в мандри. Улітку я майже нічого не читаю і зовсім нічого не пишу. Немає коли. То є період вдихання. На Покрову я повертаюся до Бахмача, сідаю за письмовий стіл і цілу зиму працюю не розгинаючись, тільки раз на день виходячи на годинну прогулянку. Це - час видихання. До 15 квітня я видихаюся повністю.

А світ не є грішним або святим. Зовсім інша річ - наші уявлення про нього, наші інтерпретації. Їх можна і треба час від часу змінювати. Особливість умов творчої праці зводиться до кількох засадничих пунктів. У кожного письменника вони свої. Хтось може писати на коліні, у кав'ярні, у ванні. Для мене необхідний ізольований кабінет, більш-менш регулярне харчування (з огляду на виразку шлунка; колись я, на жаль, нехтував цим), наявність тієї чи іншої інформації - починаючи з цитати в якійсь рідкісній книжці і закінчуючи словниками - а також чай. Чай, як Ви вже зрозуміли з мого щоденника, не просто улюблений напій, а ціла філософія, може, навіть релігія. Вряди-годи виникає потреба обговорити актуальну тему, побачити її відсторонено. До мене часто приїжджають друзі, з якими можна провадити такі обговорення. Водночас не можна забувати, що одну з кращих своїх книг, «Час творчості», Василь Стус написав у слідчому ізоляторі, максимально сконцентрувавши всі духовні сили. Без чаю, який він

також обожнював, без друзів, з мало не щоденними допитами... Але Стус - надто рідкісний, надто дивовижний, і не тільки в цьому питанні.

Т. Д.: *Усамітнення в Матіївці - це втеча, стверджуєте Ви у тих же щоденникових нотатках. Як довго може тривати така втеча? У мене наразі виникають асоціації з хутірським побутом Пантелеймона Куліша у певні періоди його життя, цікаві теоретизування письменника з цього приводу...*

К. М.: Втеча до себе може успішно тривати ціле життя. Досвід Пантелеймона Куліша, Германа Гессе, Ернста Юнгера або Василя Голобородька - я міг би назвати ще десятків за два імен - переконливо це доводить. Кулішева Мотронівка, де ми не так давно були з Василем Герасим'юком і Віктором Морозовим, надзвичайно затишне і гарне село, чимось схоже на Матіївку. Мотронівка, врешті, зовсім недалеко від мене, хвилин сорок автотом. Нас приємно вразило, що садиба письменника ретельно доглянута, що там діє музей, що могилами славетного подружжя опікуються так, ніби там лежать рідні люди. У певному сенсі так воно і є. Там зовсім інша аура, ніж, скажімо, на густозаселеному Байковому цвинтарі. Я думаю, що цю ауру Куліш створив іще за життя - і вона витає там досі, і витатиме ще триста років. Це аура не втечі, а відстороненості, того, що по-російському гарно називається «отрешенность». Аура погідності духу, небуденної нагоди поринути в неземну тишу, роблячи при цьому наравду вагомі і потрібні саме на землі речі - яких до тебе ще ніхто не робив - перекладаючи Біблію українською, наприклад.

Т. Д.: *Ви працюєте у різних родах і жанрах літератури, пишете критичні та літературознаві статті, останні вимагають зануреності у літературний процес. Як примудряється відстежувати найцікавіші його новинки? З якими часописами та видавництвами постійно й охоче співробітнічаєте?*

К. М.: Частину книг мені надсилають автори, частину - видавці. Іван Малкович постійно дарує свої найцікавіші новинки - «Гаррі Поттера» ми з племінником прочитали, мабуть, першими на Чернігівщині. Соломія Павличко дарувала чудові книжки своїх «Основ». Харківське «Фоліо» надсилало прекрасні видання зокрема, з їхньої поетичної серії, з історії нашого дисидентського руху; там був скрупульозний нарис Бориса Захарова, записи Василя Овсієнка тощо. Деякі, особливо потрібні книжки, я купую сам - як от «Українське письменство» Зерова. Але найголовніше джерело протягом останніх двадцяти п'яти років - це бібліотека Миколи Рябчука, яка ненастанно поповнюється. Микола пристрасний бібліофіл і бібліофаг, такий, як і я. Усіх книжок із його велетенської книгозбірні вже ні він, ні я перечитати не встигнемо, тим більше не встигнемо написати про них, але прагнути цього треба. Інколи я прошу своїх друзів роздобути ту чи ту важкодоступну книжку, часопис - і вони люб'язно виконують моє прохання. Той таки Рябчук привіз із Кракова перекладену польською класичну працю Курціуса «Європейська література і латинське середньовіччя», щойно вона з'явилася друком. Можна тільки заздрити полякам, які мають змогу перекладати й видавати отакі шедеври, та вони й самі страшенно пишались цим досягненням. А Віктор Морозов роздобув видану крихітним накладом - усього 500 примірників - але надзвичайно важливу для моєї праці книгу «Українська поезія під судом КДБ: кримінальні справи Ірини та Ігоря Калинців». Такої книжки навіть Рябчук не має! Щоправда, Морозов пообіцяв і йому дістати... Я безмежно вдячний своїм друзям за цю допомогу, без якої будь-який літературний процес був би немислимим. Щодо часописів, у яких я публікую свої твори, то це «Сучасність», «Критика» і «Березіль», а книжки виходили у тій таки «Критиці», у «Класиці» і в «Кальварії». Усі часописи хочуть друкувати гарні статті, але не всі хочуть за них платити. Такої розкоші задушно віддавати свої тексти, як це було впродовж майже усіх 90-х років, я собі більше не можу дозволити. Мені, як і всім нам, треба платити за квартиру, за комунальні послуги, купувати ліки тощо.

Т. Д.: *«Треба триматися далі, відповідаючи перед одним тільки Богом за всі свої слова, вчинки й думки.» - це з Вашої «Келії Чайної Троянди», щоденника десятиліття (1989-1999). Обираючи такий шлях відповідальності перед Богом, дуже важко бути успішним у людському суспільстві сьогодні (та й не лише), де на пристосуванство, цинізм, олжу значно вищий попит, аніж на чесноти.*

К. М.: Йдеться, знову ж таки, не про те, щоби бути успішним, а про те, щоби бути собою. Дехто знаходить таку самоідентифікацію у бізнесі або в політиці, де без цинізму й олжі взагалі нема чого робити. Хтось із них виграє, хтось неодмінно програє. Я ж не можу трактувати своє життя як змагання з кимось, просто тому, що воно в мене одне,

і я не можу тішити себе ілюзіями, що коли програю цього разу, то в наступному житті обов'язково виграю. Життя - це не гра і не змагання за щось; воно і є оте «щось». Хіба цього мало... Водночас я не можу погодитись, що відповідальність перед Богом конче передбачає цілковиту безуспішність життєвого проекту. Радше навпаки. Це ще сто років тому переконливо довів Макс Вебер у праці «Протестантська етика і дух капіталізму», та й не він один. Якщо ти сьогодні не відповідаєш перед Богом, то завтра ти відповідатимеш перед судом за скоєння кримінального злочину; це майже аксіома. З цинізмом і олжею теж не все так просто. Десь наприкінці 90-х я був заворожений Кантом, перечитав увесь його восьмитомник і любив мордувати друзів інтерпретаціями таких цікавих речей, як «трансцендентальний синтез апперцепції» або «категоричний імператив». Я й досі захоплююся цією стрункою, красивою філософською системою, «витонченою, блідою мешканкою Кенігсберга», як казав Ніцше, але в той самий час маю деякі застереження. Уявіть ситуацію: ви стоїте перед будинком, у якому знаходиться ваш найкращий друг. Раптом прибігає кілер, щоб убити цього вашого друга, і питає, де він є. Ви можете сказати правду: мій друг - у цьому будинку, а можете вдатися до олжі, сказавши, що ваш друг півгодини тому поїхав до Мексики. Тоді кілер і собі поїде до Мексики, а ваш друг залишиться живий. Так - от, Кант наполягає на тому, що треба сказати правду. Завжди і за будь-яких обставин. Старий викручувався до смерті, незважаючи на справедливую критику, і так і не погодився, що тут він не має рації. Бо це означало би, що вже у самому фундаменті його витонченої системи, у «Критиці практичного розуму», чаїться загрозна тріщина. Позаду нас іще гарячий, мало досліджений, мало осмислений досвід життя у тоталітарному суспільстві, де отакі дилеми виникали щодня. Викликають до КДБ Михайлину Коцюбинську і кажуть: ваш друг Стус казав отаке й отаке, робив оте й оте, ви про це знаєте, підтвердіть, скажіть правду, інакше у вас будуть неприємності. А вона каже неправду: ні, Стус такого не говорив, не робив, я цього не чула й не бачила. Внаслідок відмови говорити правду її виганяють з Інституту літератури, цькують усе подальше життя, яке, поміж тим, для мене є вельми і вельми успішним, ба навіть зразковим. Тому я й кажу, що олжа та цинізм теж різними бувають. А критерій відповідальності значно гнучкіший і придатніший, ніж критерій успішності.

Т. Д.: *Як примирити і чи можливо взагалі примирити високе і земне? Чи слід просто обирати дорогу і свідомо нести свій хрест?*

К. М.: Я вважаю, що якраз земне і є високим. Зоряне небо над головою високе, бо ти сам - на землі і краса зоряного неба є складовою земного світобачення. Ангели спеціально спускаються на землю, щоб звідси помилуватися красою своєї небесної батьківщини. Юна мама, яка годує немовля, і тато, який пере пелюшки, - високі у цій суто земній місії. То не є жодний хрест, радше - дар. Просто це не завжди відчуваєш. Якраз тут може допомогти література. Або медитація. Або музика.

Т. Д.: *Костянтин, «едність долі і творчості» обов'язкова завжди? Чи може гріхозна, лукава людина писати талановито?*

К. М.: Може. Маємо безліч прикладів. Це в тому випадку, коли ми дотримуємося визначеності понять і знаємо, який саме зміст вкладаємо до поняття «гріховності». Скажімо, з погляду християнства гомосексуалізм або навмисне вбивство є тяжкими гріхами. Тоді факт гріховності Оскара Вайльда, Андре Жіда, Юкіо Місіма або Мішеля Фуко, які були гомосексуалістами, не спростовує того факту, що вони залишили нам чудові твори. Той таки Ернст Юнгер, який багато воював і вбивав, навіть естетизував війну - надзвичайно талановитий автор; у нього, між іншим, чудесні щоденники, вже не кажучи про такий шедевр, як роман «На Мармурових скелях». Творчість, безумовно, можна ототожнювати з долею. Письменник, який з тих чи інших причин, інколи найвагоміших, залишає письмо, здається людиною, що зрадила свою віру, не витримавши спокус і випробувань у літературній пустелі. Адже справжню крапку і в творчості, і в долі повинна ставити тільки смерть.

Т. Д.: *Чи не основними концептами буття, яким Ви віддали належне, є «автономність особистості», «нікомуненалежність» та «інакшість». «Келія Чайної Трояди» - своєрідний трактат про «нікомуненалежність». Чи не вважаєте Ви, що «нікомуненалежність» - все ж виключно теоретична модель, яку на практиці втілити неможливо?*

К. М.: На мою думку, виключно теоретичних моделей у цій царині не існує. Література, як і філософія (а поняття «автономії» належить до засадничих у філософії

Канта) є діяльністю. Нікомуналежності шукає кожний, починаючи з підприємця, який приховує прибутки від податкової і закінчуючи віруючим, що домагається скасування ідентифікаційного коду, бо той код суперечить його уявленню про автономію. Юнак, котрий намагається уникнути служби в армії і уникає її, даючи хабара відповідному чиновнику, втілює свою нікомуналежність на практиці, а не теоретично. Фільм «Сам удома» - це фільм про нікомуналежність. «Келія Чайної Троянди» - не трактат (таким трактатом є радше моя поема «Для троянди», надрукована у другій збірці віршів «SONGE DU VIEIL PELERIN»), це фіксація набуття досвіду нікомуналежності, який з'являється внаслідок призупинення ангажованості. Синонімом нікомуналежності є свобода. Якщо її неможливо втілити на практиці, чого тоді варте життя - і сама практика?

Т. Д.: *Наскільки природно є «інакшість»? Що це - обраність, міченість Богом, приреченість, альтернатива?*

К. М.: Інакшість - це автентичність. Кожна автентична людина є інакшою. У цьому полягає її обраність, і приреченість бути собою, і все, чого вона хоче й не хоче, - усе є її власним. Страждання, радощі, натхнення, хвороба, смерть. Натомість у «людях» уся ця приватна й невідчужувана власність розчиняється, нівелюється, спотворюється. «Люди» - це категорія Гайдеггера, добре описана ним у «Бутті і часі»; інколи її перекладають як «Хтось».

Т. Д.: *«Інакшість» читач витлумачує, зокрема, і як унікальність. Бути таким, як Сейм, як надвечір'я, властиво не кожному, назагал люди похмурі, галасливі, злі, жорстокі. Звідси «привітна байдужість» до них автора щоденників. Але чи можливе «буття сповна» у відмежованості від людей - чи лише так воно і можливе?*

К. М.: Привітна байдужість не завжди й зарадить. Подивіться на знімки тортур, які застосовують американські військовики у в'язницях Іраку, почитайте про способи катувань в українських СІЗО або про досягнення російських військ у Чечні - і Ви переконаєтесь, що насправді людей значно менше, ніж нам здається. Людина - це лише можливий напрямок, дороговказ, довго-довготермінове завдання, поклик, але не наявність. Людьми стають - а потім перестають ними бути. Я надивився цих перетворень донесхочу за два роки служби в радянській армії. Процес олюднення все ще триває, він часто супроводжується регресією до озвіріння. Тому для розрізнення я пропоную застосовувати лапки: люди - і «люди». Для того, щоб стати людиною, слід відмежуватися від «людей». Але це не означає, що ти мусиш відмежуватися й від тих, хто так само встиг визволитися від «людей». Рано чи пізно, але ти зустрічаєш тих, хто став собою, - і вже не уявляєш себе без них.

Т. Д.: *Сконцентрованість на собі, фіксування рефлексій - це прояви інтровертності К. Москальця? Вам притаманна схильність до самозаглиблення, самоаналізу, інтенсивного життя у світі культури і сповільненого у дійсності?*

К.М.: Я радше екстраінтроверт. Адже я вмію не тільки заглиблюватися й аналізувати, а ще й випірнати, записувати свої рефлексії і не боятися видавати їх окремими книжками. Справжній інтроверт на таке не здатний. Щодо сповільненого життя у дійсності, то навпаки, воно часто бувало надміру інтенсивним, надміру «назовні», я просто спалював себе у безперервному спілкуванні, роздаючись навсбіч. Досить згадати той період, коли я кілька років працював у львівському театрі-студії «Не журись!», виконуючи власні пісні під гітару. Щодня сцена, щодня два концерти, зали по 300-500 чоловік, інколи навіть стадіони. За три тижні об'їхати цілу Англію, щодня даючи в кожному більш-менш примітному місті по концерту, спілкуючись із сотнями людей - на таке жоден інтроверт не погодиться. Зрештою, і сам Юнг, котрий запропонував цю класифікацію і блискуче описав усі варіанти характерів у «Психологічних типах», більше ніколи до неї не повертався. Автентична людина не є однимірною.

Т. Д.: *«Сполохи справжнього буття», яких так прагнулося, насправді не бувають частими, а з віком їх неминуче меншає... І все ж світлом яких «сполохів» осяяний недавній час?*

К. М.: Чому ж меншає? Їх було обмаль тоді, коли писалася «Келія...», але то були роки мороку не для одного мене. Кілька мільйонів людей вимерло, не витримавши наруги, кілька мільйонів виїхало за кордон. А тепер... Досить згадати ті хвилини, коли півмільйонний Майдан у революційному Києві допомагав Тарасові Чубаю співати мою пісню «Вона». Або ту коробку чудового цейлонського чаю, яку надіслала на Різдво незнайома жінка з Черкас. Або ту дівчинку-першокласницю, яка позавчора зупинила мене на вулиці і сказала: «А можна я вам заколядую?» - «Хіба посеред вулиці колядують?»

- дивуюся я. - «Авжеж». - «Ну, то колядуй». І от стоїмо ми з нею в центрі міста, машини мчать, сніжок падає, а вона колядує, справжнє буття мені колядує, з помаранчевим ранцем на плечах, розумієте?

Т. Д.: *Україна ототожнювалась Вами у «Келії Чайної Троянди» з божевільною бабою-жебраккою, від якої смердить, а українці - з бідним і нерозумним, часто огидним народом. Я наразі не маю на меті поставити під сумнів влучність визначення, хотілося б запитати про інше - про право на такі узагальнення. Чи є воно у кожного письменника? Адже загальновідомо, що поспільство важко вибачало «критичне самоусвідомлення» П. Кулішу - його «Народе без пуття, без честі і поваги», Франку - емоцію: «Не кохам Русі!», «сарматсько-візантійську повію» Маланюку.*

К. М.: Гельдерлін про своїх німців іще й не таке писав. А Джойс - про свою батьківщину: «Ірландія - свиня, яка пожирає власних дітей». А Юрко Андрухович - про Київ і киян, правда, тепер він змінив свою думку на краще. Я й Росію називав «юродивою старухою» в одному з віршів і нічого, Путін анітрохи не образився, навпаки, приїхав до нас, президентські вибори допоміг провести. Ми - вільні письменники, я особисто все життя за цю свободу слова боровся. І Андрухович також, і Рябчук, і все наше покоління. Серед тих відгуків, які я отримав на «Келію Чайної Троянди», не було жодного, де б мое ототожнення засуджувалося або спростовувалося. У декого з моїх кореспондентів Україна асоціюється з речами значно страшнішими, ніж баба-жебракка, зрештою, на Заході так само: донедавна Україна ототожнювалась з відрубаними головами журналістів, з організованою злочинністю, з експортом проституції, з епідемією СНІДу та туберкульозу, з навмисним отруєнням кандидатів у президенти - перелік цих милих асоціацій можна, на жаль, продовжувати ще і ще. Тепер я трохи сумую за тим собою, котрий міг отак писати. Образне мислення, готові міфи, потік письма без жодної напруги. Адже ті слова були написані, страшно подумати, у 1992 році. Сьогодні такі міфологеми не задовольняють, вони надто поверхові. Україна або Росія, або Німеччина і навіть Ірландія - це соціальні, політичні, культурні, економічні реальності, сотні реальностей одночасно, які, до того ж, щодня змінюють своє значення. Вичерпно описати їх неспроможна жодна метафора. А поспільство... я думаю, що воно сповна задовольняється тими ж таки міфологемами - Каменяр Франко, «залізних імператор строф» Маланюк, не надто переймаючись їхніми висловлюваннями, елементарно не бажаючи знати, кого і чому кохали або не кохали ці поети - адже то була їхня приватна справа, приватні ідіосинкразії. Ми, до речі, з Морозовим і Герасим'юком провели експеримент у Борзні: питали перехожих, чи не пам'ятають вони продовження цього вірша «Народе без пуття...» (бо ми, признатися, і самі його забули). Такот, нам ніхто не допоміг, цього вірша ніхто навіть не чув. Куліш може спати спокійно. Хоча хто такий Куліш, там знають, як не дивно. І радо показують шлях на Мотронівку, такі гречні люди... Вони всі, як один, казали нам, що голосуватимуть за Януковича - тільки от уже після першого туру виборів Кучма звільнив з посади голову Борзнянської районної адміністрації. Бо майже всі проголосували за Ющенка. Мабуть, ті люди якісь інші вірші знають напам'ять - тільки не кожному їх розказують. Це до питання про пристосуванство й олжу.

Т. Д.: *Костянтин, у Ваших текстах часто зустрічається образ троянди, винесений він і у назви книг: «Символ Троянди», «Келія Чайної Троянди», тут є певна мотивація?*

К. М.: Є. Це моя улюблена квітка. Хоча не єдина. Разом з тим, це дуже місткий символ, присутній у європейській літературі від найдавніших часів. Може, це архетипний образ. Цим образом містичної, вогненної Троянди завершується «Божественна комедія» Данте, її пелюстки - це душі праведників, а найвища пелюстка - Діва Марія. Але це невичерпна тема. Я вкладав до цього символу власні значення. Найповніше - у вже згаданій поемі «Для троянди».

Т. Д.: *«Келія Чайної Троянди», яка має формальні ознаки щоденника, може слугувати своєрідним ключем до відчитування додаткових смислів у поетичних текстах? У тій же збірці віршів «Символ Троянди»?*

К. М.: Ні, я би пропонував зворотний процес: якраз «Для троянди» та інші мої трояндові вірші можуть допомогти краще зрозуміти «Келію...» Адже щоденник - це запис поточних подій і рефлексій, а вірш - це вже концепція, ідея, сполох, який просвітлює присмеркову назагал буденну свідомість. «Символові Троянди» не поталанило, там через технічний дефект випав однойменний вірш, який і дав назву усій книзі. Але він є в «Нічних пастухах буття».

Т. Д.: Частина літераторів дотримується думки, що письменнику шкодить ґрунтовна філологічна освіта, оскільки він втрачає свою автентичність, природність, «компонує» твори. В.Стус послуговувався термінами «віршоскладач» та «поет». А з Вашої точки зору, за допомогою філологічної ерудиції ймовірно зімітувати талант?

К. М.: Кому шкодить, кому допомагає. Талант неможливо симулювати, його або мають, або ні. Однак буває, що ті, хто позбавлений яскравого таланту, пишуть цілком стерпні, технічно довершені вірші. У нас у Літературному інституті було багато саме таких поетів. І їм допомагала якраз філологічна вишталтуваність.

Т. Д.: У «Келії Чайної Троянди» Ви описуєте власний процес творчості. Чи продовжують приходити до Вас вірші - «як літні дощі» (за тим же Василем Стусом)?

К. М.: Часом навідуються. Але я не завжди їх записую. Як і Стус. Записати вірш означає поневолити його. Це капіталістичне бажання.

Т. Д.: Це рідкісне поєднання: Ваша поезія «герметична» і завдяки пісенним текстам популярна у так званого «масового читача». Хто виконує Ваші пісні, пише до них музику?

К. М.: Музику і слова я пишу сам, довший час виконував свої пісні самостійно. Потім за них узявся Віктор Морозов. Він їх добре аранжував і видав у Канаді цілий диск, «Треба встати і вийти» (2000 р.). Віктор приятелює з Пауло Коельо, автором «Алхіміка» та інших знаменитих романів, і подарував йому цей диск. Тож тепер Коельо часом наспіває: «Oh, my dear Ukraine, my love» - одну з моїх пісень. Як бачите, не все так безнадійно з тією бабою Україною. Між іншим, Морозов був першим, хто почав співати славнозвісну пісню «Вона», після того, як я поїхав зі Львова. У нього вона має більш романсову форму, як і в мене. А потім її зробив Тарас Чубай з «Плачем Єремії» у іншому, роковому аранжуванні. «Плач Єремії» виконує ще кілька пісень на мої слова: «Срібне поле», «Ти втретє цього літа зацвітеш...» та інші. Канадський співак Марко Андрейчик також зробив пару цікавих пісень на мої слова зі своєю групою «Їжак». Я сам був приголомшений, що такий дійсно герметичний вірш, як «Вона танцює зараз на терасі...» можна співати! Марко, окрім того, філолог, він перекладає англійською мій роман «Вечірній мед». Зараз ми з Морозовим знаходимось приблизно посередині роботи над новим альбомом «Армія Світла». А Чубай записує відеокліп «Зоря на ім'я Марія», музика його, дуже гарна, слова мої.

Т. Д.: З Костянтина Москальця:

«І може все складеться щасливіше,

Тоді, коли п'ять років перейде».

Звідтоді, як завершено щоденникові записи - «Келію Чайної Троянди», - проминуло п'ять літ...

К. М.: Келія не може бути завершеною, адже я ще живий і до 15 квітня залишилось не так уже й багато. Хіба це не щастя?

Розмову вела Тетяна Дзюба.

